

թիւն տալ. — բայց ստի ոչ արիութիւն է և ոչ ճարտարութիւն:

Այժմ պարտիմք մտածել որ երբ այլոց վատ կասեմք մեք արի և բարի պէտք է լինիմք. այլոց եթէ ի՞նչ կամ ո՞վ կասենք մեք պէտք չէ ստուծեան և խաբէութեան մացառներու տակ սողանք, զայս անամուսնացնու առ տեն՝ մեք մեր մարդկութեան պայմաններն ըստ ամենայնի պահելու եմք, ապա թէ ոչ այսպէս ողորմելի է ամենայն թշուառ յանցաւորներու վիճակը, որք իրենց յանցանքը փոխանակ փիլիսոփայաբար խոստովանելու իրենց թերութիւնքն ուղղելու և վնասուն դարման որոնելու, կուրանան զայն և խաբէութեամբ արդարանալ կը ճըգնին և մատուցուած բոլոր օգնութիւնները կարհամարհեն:

Այժմ կը ցաւիմք այնպիսեաց վերայ, ինչպէս ցաւիլ պէտք է վտանգաւոր հիւանդի մի վերայ որ ցաւ չունիմք ըսելով ամեն դեղ ու դարման կը մերժէ. կը ցաւիմք մանաւանդ առ նոր համար, սր այնպիսեաց ախտը փոխադրական լինելով շատերու բարոյական մահուան պատճառ կը դառնան, բայց խոհեմը տեսնելով նոցա կեանքն ու վախճանը՝ կը խրատուի և կղզուշանայ:

Վախճանը ըսի. բայց հարկ է յիշել թէ յանցաւոր մի առանց ճշմարտութեան և արդարութեան որ և ինչէ ճանապարհով կամ հնարքով մինչեւ իսկ դատող ատեննի առջեւ անգամ արդարանալով ազատի, այդ արդարութիւնը խաբէութեամբ լինելուն համար անարգութիւն է, և այդ ազատութիւնը իւր կիւրքը սրաշուրջ լինելուն համար ամենավատ գերութիւն է. նա չէ կարող արդարանալ ոչ իւր խղճի և ոչ հասարակաց ատեննի առջեւ:

Այժմ քաջայայտ եմք որ մինչ ցարդ խնդիրը որոշուած և դատը վճռուած է, սւստի մեր այս խօսքերը ուրիշ բանի չեն ծառայեր բայց եթէ ի՞նչ խրատ և ի՞նչ ուղղութիւն ամեն անոնց որք խրատ ու յանդիմանութիւն լսելու կը յօժարին:

Ամբիւրստի Վ. Արդիւն:

ԴԱՍՏԻՍՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԱՆՑ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 81)

Այժմ կարդամք Մովսիսի գրոց մէջ, այն որ Աստուածային տառ կ'ըսուի, Աստուածաշունչ գիրք, թէ երբ իսկ բայել Աբրահամը որդիք Եգիպտոսէն հրաշիւք երան, անոնց ահա բոլոր չըջախայ երկիրները տարածեցաւ. ուստի Ամադէկ զհաղամ կանչեց, որ անիծէ զԽորայէլ, այն ժողովուրդ որ արդէն իրեն նախահաւը իւր Հաբք օրհներէին, ու Աստուածը իւր հովանի բազուկ անոնց վրայ տարածեր էր և կը խնաւմէր, երբ այն մարգարէի շրթունք ախղեցաւ օրհնեալն անիծելու, իսկոյն մարգահաճութեան ոգւով հնաբք գլուտաւ խրատ տուաւ Ամադէկայ թէ, եթէ կ'ուզես օրհնեալ Խորայէլ տկարանայ այսպէս արա՛, ինչպէս որ կը կարծեմ պիտի առաջ երթայ, այն է ձեր կանայք ու աղջկունք թող տուէք որ երթան այն ժողովուրդ խաբեն անոնց հետ չարիք գործեն, Խորայէլի Աստուած սրբութիւն կը սիրէ, երբ այնպէս տեսնէ զանոնք երեսէ կը ձգէ ու կ'երթաք զանոնք կը կոտորէք. այո՛, այս երեսպաշտ չարախրատ Բաղամի ըսածը ըրին և շատ ճիշտ էր որ Աստուած պղծութենէ կը զգուէր, բայց գուշակին ըսածին պէս չեղաւ, Աստուած իւր բարկութեան վրիժով պատժեց կնամուհ հրէայք, դիտապաստ երկիր փռեց քսան չորս հազար մարդ,

մինչեւ ֆենեհէս Աստուծոյ արդար
ցասումը իւր տէգով վերջացոյց, ար-
դեօք մեր մարդ եւ մեր քերց արդի
ընթացքը Ամաղէկացւոց բրածէն տաս
աստիճան վեր չէ, զի երբ կիսամերկ,
շտարած եւ որքան որ ճաշակ ունին
ղարդարուած, երբ հրապարակ կ'ել-
նեն, այն եւս ոչ ինչ պատճառ մը ա-
ռաջ բերելով Ամաղէկացւոց կանանց
բրած չեն գերազանցեր, ո՞վ կ'ըսէ ցո-
րեկուան շուկաներու մէջ, երեկոյին ըզ-
բօսավայրները, գիշեր պաշտօնը ու
ժխոր ժողովակներու մէջ եղածներ
պակաս հրաբուրիչ են Ամաղէկացւոց
կնիկներէն։ Արդեօք մենք ալ կը պատ-
ժուիք թէ ոչ, ո՞վ որ զգալ կուզէ կը
տեսնէ, ո՞վ որ անբան է արդէն ուտել
ու բնութեան մղումը մինակ գիտէ
խօսքս անոր չէ, մի՞ թէ կօնկան քիչ
մարդ զոհեց, կրակներ քիչ պատիժ են-
չայեր եւ Հայ տիկնայք աղէկ աչքեր-
նիդ բացէք, այս քան կորուստներուն
մէջ միշտ մեծ բաժին մերն է, Իսրա-
յելէն սրբութիւն առաքինութիւն կը
պահանջի, զի Իսրայելի Աստուած սուրբ
եւ նախանձոտ է։ Թող մեր պատուա-
կան կանայք մոլին, Աստուծոյ դէմ
զինին իւր սրբներ պատրաստեն միշտ
տեղաւոր, թող մոլին կ'ըսեմ եկեղեց-
ւոյ սկզբանց դէմ, որ պարկեշտութիւն
կը քարոզէ, թող մոլին իրենց նուիրա-
կան սեռի դէմ, որ ամօթխած եւ
պատկ սուտ լինել կ'ուսուցանէ։ Թող
մոլին այն բարի արարչի կամաց դէմ,
զի նա կին էրիկ մարդուն օգնական տը-
ւաւ, եւ ոչ թէ սատան, այսօր մեր կա-
նայք պարզսպէս մեր սատան են եւ մեր
բարոյականին թշնամի։ Ընկերական
դաստիարակութիւն վաղ ուրեմն ինքը
զինք ժողոված փախած է, ուրեմն անոր
վրայ խօսելը աւելորդ է, եւ այն քան
աւելորդ, ինչքան որ գայլու գլխին ա-
ւետարան կարդալ։ Թէ որ տիկնայք

կուզեն իրենց այս վատ բնուորութիւն
ձգեն, պէտք է դարձեալ ընկերու-
թիւններ կազմեն, պարկեշտ եւ Հայուն
վայելուչ ձեւով հագնին, պատկառա-
նք չընեն, տան մէջ փողոցի մէջ։ Զբօ-
սավայրերը իրենց չէ ազատ ազգին եւ
ազատ ժողովուրդեան է, թող անոնք
փոյն լին, մեր մեր տնական երջանկու-
թեան մէջ ապրիմք, որուն մէջ սրբու-
թիւն կայ, սէր կայ, եւ Աստուած կայ,
ինչ պէտք է երթալ այն տեղ՝ ուր ոչ
երջանկութիւն կայ, ոչ սէր եւ ոչ իսկ
Աստուած, այլ պատիր սէր, սնտոխ
երջանկութիւն։

Ապրինք իմ սիրելի մայրերս, իմ
պատուական քոյրերս եւ իմ ազնիւ
աղջիկներ իբրեւ մարդ. եւ իբրեւ կա-
տարեալ մարդ եւ ևս իբր քրիստոնեայ
մարդ. արդեօք որքան հայհոյութեան
տեղիք կուտան օտար ազգաց մեր այն
յողանի ձեւով, մեր այն կիսամերկ ըզ-
գեստով չընող կանայք եւ աղջկուք,
արդեօք որքան ցանկութեան սեւ տու-
ղերը կը դրոշմենք յանցանաց տոմարի
մէջ, որուն մէկ հատիկ պատճառ մեր
անկուրած դէմքն է ու կիսաբաց կուրծք
եւ բազուկ, կ'աղաչեմ թող տուէք այդ
սնտոխ շաւիղը իբրեւ մարդ կատարեալ
խորհելով եւ զվախճանը մտածելով Ը-
րէք։

Չիմոռնամ այն մէկ հատիկ քաջա-
յաղթ զօրաւար եւ անոր քաջ սպանե-
րը եւս յարացոյց բերելու, այն քաջ
մարդ Քարկեղոսի մէկ հատիկ դիւցազն
է, ու Հռովմայեցւոց յաղթահար, Ա-
նիբաղ մեծ, որն վեց հարիւր հազար
օտարազգի մարդկանց բանակ անկրժ-
անքի կերպով կը սպահէր, այն աննկուն
ազգը իւր քաղաքի մէջ կը փակէր իւր
յաղթական ձայն Հռոմի մէջ կը լսե-
ցրնէր, ասպետաց Հռովմայեցւոց ին-
կած 'ի պատերազմի թիւ չկար, անոնց
մատի մատանիք չափով Քարկեղոս

կերթար, իւր քաջ պատերազմները միշտ յաղթական էին, եւր Կանի մէջ ձմերեց այս քաջ զորապետ այս մեծ մարդ, գիտես թէ իւր բանակով թա- կարթը մտաւ, այն է Կանի կանայք և կեր խումը վստթարացոյց Անիբաղայ զորաց սիրտ և քաջութիւն: Ինչ զէնք որ յաղթելու կը դժուարանայ կանայք և ոգելից ըմպելիք կը յաղթէ, Սամսոնի Թալիէն կը թողում: Ամաղէկի աղ- ջիկներ իրենց հայրենեաց սիրոյ համար սղծութեան կ'ուտային իրենք զիրենք 'ի կորուստ Իսրայելի, նոյն և Կանի Հը ուովմայեցի կանայք 'ի թուլամորթութիւն Անիբաղեանց, Թալիէն արդէն մահ աչքի դէմ ունէր որ այնպէս գոր- ծեց այն ուխտեալ մարդուն հետ, իսկ իմ սիրելի մայրեր, իմ պատուական քոյրեր, դուք, դուք մեր ընկճած եւ օրհասականի հետ կռուող մէկ ափ ժու ղովորդի հետ և անոր անկման կը ջա- նաք, դուք ուրեմն Սահականուշի, Շուշանայ, ուխտանուէր նահատակ- ուած և շղթայուած նախարարաց տի- կիներու, Տիգրանուհւոյն Հայկանդիւ- տոյ հարազատ աղջիկներ չէք, դուք Հայու խմոր, Հայու զանկուած չէք, թէոր ես գիտեմ, էք. հապա ինչո՞ւ կըմոռնայք ընկերական դաստիարակու- թեան սուրբ դաս, ինչո՞ւ կը մերժէք պարկեշտութեան անգին դարդը, ին- չո՞ւ դաշնակցութիւն կը կապէք չարին հետ ո՞չ Իսրայել. Անիբաղի բանակ և Սամսոն խաբելու 'ի մեղս գլորելու այլ ձեր որդիք, ձեր հարազատներ և ձեր արիւնը. ո՞հ, ալ առաջ երթալու սիրտ չը մնաց վրաս, լսցս ու հառաչանքս չի ներեր ալ խօսիմ, մի իմ սիրելի մայրեր մի. մի իմ պատուական քոյրեր մի, երկինք և իւր արդարութեան բաղու- կը արդէն մեզ համար չափեր և մը- րուր դառնութեան մեզ խմցուցած է, քան անոր արդարութեան, որ անմեղ

տեղ տուած չէ այլ թէ չափեր է մը- րործ ու տուած է: Հապա՛ մայրերս, ծն. քոյրերս անոր սուրբ և արդար ցա- սումը նորէն չը գրգռենք, արդեօք 'ի միտ կ'առնէք ու կըղգսք մեռելներու հիւրասիրութեան կարօտ եղանք, ու անոնց գերեզմաններ վեհանձնաբար զմեզ ընդունեց ու մեր գթատ Հայր Մեծ կայսր զմեզ կերակրեց, չեմ գի- տեր թէ Սողոմ և Նինուէ Բիրայէն աւելի հարուած կրեցին, որ լսելու ա- կանջ ունի թող լսէ և որն հետ գհե- տէ կընդունենք անոր բարի ձեռքէն մեր չար արարմանց փոխարէն:

Պարկեշտութիւն, պարզութիւն, եւ ընկերական սուրբ սէր մեր ազգի ազնուական նշանն էր. իսկ այսօր Վա- տում և Եւրոպան զանի կերպարա- նափոխեց, արդեօք դրամով պարել կայթել սորուիլ ամօթ է, թէ ան- զրամ պարել կայթել չըզխտնալ, ար- դեօք սրարկեշտ հագնիլ հաստ գլուխ հնասէր երեւնալ լաւ է, թէ կիսամերկ պրկած շպարած մազեր հոլանի քալել բարակամիտ նոր տարւոյս խտայն լինիլ լաւ է, արդեօք ասեղով և պար- կեշտ գործերով զբաղել լաւ է, թէ վիրանօ արմօնիկ չալելով զքօնուլ, իմ գլուխ հին է ասոնց մըր լաւ է չեմ կրնար զատել, նա մանաւանդ դրա- մով պար սորուիլ, կը թողում ծնողաց մտածել թէ անոր հետեւանք ինչ կը սորուի այն անմեղ կուսիկ, այն եկե- ղեցւոյ նորատունկ ձիթենին, որ պէտք է իւղ սուրբ ստղաբերէ, դժնիկ բե- րելու կը մշակեն, աւելի լաւ կը պատ- րաստեն իրեն լուսաւոր գաղափարի վիճակեալ ծնողք, ուրեմն այն դառ- նուկները անմեղ արարածներ իրենք կը գէշնեն:

(Շարունակութիւն)

Ա. Պ. Վ.